

מידי ודאי?

מצויין שם וגררהו מהבור.

והא הכא, בנפל שהיה כבור, דודאי הטילה השפחה נפל⁽⁹³⁾ לבור, וספק גררהו החולדה והברדלס, ספק לא גררהו, ובכל זאת קאתי ספק גררה ומוציא⁽⁹⁴⁾ מידי ודאי נפל?!

ומתרצת הגמרא: לא תימא שמדובר בהטילה ודאי נפל לבור. אלא אימא הטילה כמין א-טו

והתניא: מעשה בשפחתו של מסיק [מוסק זיתים] אחד, ברימון [שם מקום] שהטילה נפל לבור, ובא כהן והציץ בו כבור, לידע אם זכר הוא הנפל אם נקבה, ונפקא מינה לימי טומאה וטהרה. ובא מעשה של אותו כהן לפני חכמים, וטהרוהו [שלא האהיל על הנפל כשהציץ כבור], מפני שהולדה וברדלם

ודאי.

עוד הקשה הפני יהושע [פסחים ט, א ד"ה "והתניא"], שאם באיסור דרבנן ספק מוציא מידי ודאי, מהי אם כן הוכחת הגמרא מחבר שהניח מגורה מלאה פירות, והרי כל הפרות מלבד דגן תירוש ויצהר חיובם במעשר רק מדרבנן, ואולי בפירות אלו דווקא דיברה הברייתא.

תירון נוסף כתבו התוספות שהברייתא דיברה שהניח החבר פירות למאכל בהמה ובהם אין אפילו ודאי איסור דרבנן. התוספות הרא"ש [ד"ה "ופטורה"] תירצו שגם לאדם מותר לאכול כשהכניס במוץ ומה שנקטה הגמרא בהמה הוא משום שבעוד התבואה מעורבת במוץ אינה ראויה למאכל אדם. ובתוספות רבינו פרץ [פסחים ט] האריך בהוכחות בנידון זה.

93. הרמ"א [או"ח תקנו, י] פסק שאסור לקבור נפל ביו"ט, וכתב המגן אברהם [שם, ב] שדין זה נלמד מסוגיתנו, שמכך שהטילה השפחה בנפל לבור ולא קברתו, מוכח שאין מצווה לקבור אלא בר קיימא. המגן אברהם עצמו חולק, ומתיר לקבור נפל ביו"ט. ואת הראיה מסוגיתנו דחה, שאפשר שהטלה לבור גם היא קבורה. ובמשנה ברורה [שם, מט] הכריע להקל לקבור נפל ע"י עכו"ם.

94. התוספות [ד"ה "ספק"] הקשו אולי דיברה

אסורה מדרבנן, אם כן מהברייתא שהתירה גם לאדם כמשמעות לשון "מתקנין", עדיין מוכח שספק מוציא מידי ודאי. וברש"י [ד"ה "כדי"] מבואר שתירון השני נסמך על התירון הקודם שחזקה על חבר, וכל התוספת בתירון השני היא שרק באיסור דרבנן מועילה חזקת החבר אבל אם היה חשש דאורייתא היה אסור, ולפירוש זה אין מקום לקושית תוספות, שחזקה היא שמוציאה מהודאי ולא הספק, וכן תירץ הרמב"ן [ע"ז מא, ב].

התוספות תירצו שפשוט לגמרא שספק מוציא מידי ודאי באיסור דרבנן וכל הנידון הוא בדאורייתא. ובראש יוסף [פסחים ט] ביאר תירוצם שגם אם אין ספק מוציא לגמרי מידי ודאי, בכוחו למעט בודאות ונהיה ספק השקול, ובאיסורי דרבנן ספק לקולא די בזה. ורש"י שמיאן בתירון התוספות נראה שביאר הסוגיא כפירושו של ר' ברוך בער ש"אין ספק מוציא מיד ודאי" הכוונה שלא מתחילים לידון בספק וממשיכים לנקוט כודאי שאסורה.

ותירון התוספות צריך עיון, ששיטתם [עמוד א ד"ה "אפילו"] היא שרק אם וסתות דרבנן אפשר לסמוך על חשבון הימים שעברו מהוסת, ובהכרח שרבי יוחנן שסמך על חשבון הימים, סובר וסתות דרבנן. ואם כן כל נידון סוגיתנו בעבר הוסת הוא באיסורי דרבנן, ואיך אפשר לומר שרק בדאורייתא אין ספק מוציא מידי

נפל, שהיה ספק אם הוא נפל או רוח, ואתי ספק ומוציא מידי ספק.

ודוחה הגמרא את התירוץ: **והא מדובר בברייתא בודאי נפל, שלידע אם זכר אם נקבה קתני בברייתא שלכן הציץ הכהן, אבל ספק אחר לא היה לו.**

ומיישבת הגמרא: **הכי קאמר: ובא כהן והציץ בו לידע אם נפל הפילה אם רוח**

הפילה. ואם תמצא לומר נפל הפילה — לידע אם זכר אם נקבה!

ואיבעית אימא: כיון דחולדה וברדלם מצויים שם — ודאי גררוהו, ורק מחמת הודאי התרנו ודאי איסור.

בעו מוניה מרב נחמן: "וסתות" — דאורייתא, או⁽⁹⁵⁾ דרבנן? האם חיוב הבדיקה בשעת הוסת הוא מהתורה שמא

הברייתא בבור שהוא ברשות הרבים וטהרו החכמים מדין ספק טומאה ברה"ר, ומה הראיה שספק מוציא מידי ודאי. ומקושת התוספות מוכח שאין ספק מוציא מידי ודאי הכוונה שאינו מתיר לגמרי, אבל פשוט שישנו ספק השקול, שאל"כ גם כדי להחשיבו לספק טומאה צריך ספק להוציא מידי ודאי, ומצינו שכן שיטתם גם בד"ה "בהמתו" שכתבו שבאיסור דרבנן ודאי ספק מוציא מידי ודאי, וביאר **הראש יוסף** שכיון שספק דרבנן לקולא מספיק ספק השקול להתיר.

המהר"ם [ע"ז מב, א] תירץ את קושת התוספות שאם אין ספק מוציא מידי ודאי נשאר המצב ככתחילה שנוקטים בודאי שאסור, וכדבריו מוכח מפירושו של ר' **ברוך בער** בסוגיתנו, שאין ספק מוציא מידי ודאי הכוונה שלא נוצר נידון ע"י הספק, וממשיכים לנקוט כידוע לנו שיש ודאי איסור.

95. הקשה **הערוך השולחן** [יו"ד קפד, ג] כיצד יתכן שוסתות הם רק מדרבנן ומהתורה לא חוששים להם, והרי רוב הנשים רואות בשעת וסתן, וכל אשה מוחזקת שתראה בשעת הוסת, ואיך לא נחשוש מהתורה לרוב ולחזקה. ונאמרו באחרונים תירוצים רבים בשאלה זו וישנם חילוקים להלכה בין התירוצים.

א. החוות דעת [קפד, יא] **והפרי דעה**

[פתיחה לשער שביעי] תירצו שכיון שרוב דמים יוצאים בהרגשה אפשר לסמוך על כך שלא הרגישה כדי להוכיח שלא היה דם. וכתירוץ זה משמע מלשון **השו"ע** [קפד, ט] "עבר הוסת ולא בדקה ולא הרגישה טהורה", ומכך שהצריך שלא תרגיש, מבואר שההרגשה היא סיבת ההתר. ומכח תירוץ זה חידש החוות דעת שאם בדקה האשה בשעת הוסת ונאבד העד אסורה גם למ"ד וסתות דרבנן, שהרי בשעת הבדיקה אינה מבדילה בין הרגשת עד להרגשת דם כמבואר בגמרא נו, ב, ואין אם כן ראייה שלא הרגישה ואסורה. ובפתחי תשובה [יו"ד קפד, יח] הסתפק לאסור מטעם זה גם אשה שהטילה מי רגלים בשעת הוסת, שגם בין הרגשת מי רגלים להרגשת דם אין האשה מבדילה. ובשו"ת **מהרם שיק** [י] הקשה שאם כן אשה שאין לה שעה קבועה ביום הוסת לראיה תאסר אם לא בדקה, שהרי בכל רגע ביום שבו הטילה מי רגלים אפ"ל שאז יצא הדם. החזון איש [יו"ד פ, א] הקשה לתירוץ זה שבזמן הזה שאין הנשים מרגישות תאסר כל אשה שלא בדקה ביום הוסת.

ב. **הנודע ביהודה** [קמא נה] תירץ שחזקת טהרה של האשה מוכיחה שנשארה האשה בטהרתה, ולכן לא סומכים על החזקה שאורח בזמנו בא שמורה לאיסור. והקשה **בשערי יושר** [שער ב פרק ח] שאורח בזמנו הוא סוג חזקה

או שמדין תורה יכולה לסמוך על כך שלא ראתה בשעת הוסת דם ולא הרגישה בייציאתו, ורק **מדרבנן**⁽⁹⁶⁾ חייבה לבדוק

תמצא אז דם, וזאת, שלא בדקה בשעתו, אינה יכולה להסתמך על בדיקה שלאחר כך, שאולי אבד הדם שהיה בשעת הוסת.

ובזה תירץ סתירת דברי הרמב"ם שפוסק [איסור"ב ו, ו] שמנין ימי נדה וזבה דאורייתא תלויים ביום הוסת ומוכח שסבר שוסתות דאורייתא, שהרי לא יתכן לתלות דין דאורייתא בוסת, אם אין הוסת גם הוא מדאורייתא, ואילו בעבר הוסת ולא בדקה פסק הרמב"ם [איסור"ב ד, ג] שמותרת וכסוכרים וסתות דרבנן, וכמבואר **במגיד משנה** [שם]. ולדרכו של ר' חיים אין כאן סתירה, שמדין תורה כשראינו דם ביום הוסת אומרים שטבע הוסת גרם יציאתו ומתחילים ימי נדה מחמת דם, אבל כל עוד לא נמצא דם אין חוששים מהתורה שיבוא, ורק מדרבנן מחויבת לבדוק.

ואולם החזו"א [בגליונות איסור"ב ד, יב] דחה ראייה זו, שאפשר לומר שמדאורייתא הוסת הוא רק גורם שלא תראה דם בשאר הימים, אבל אין הוסת סיבה חיובית לראייה באותו היום, ולכן לענין ימי זיבה שיסודם הוא שכל דם שבא שלא כדרך הנשים מטמא בזיבה, די בכך שימנע הוסת מלראות בשאר הימים כדי לקבוע שיצא הדם שלא כדרך הנשים. אבל לחייב בדיקה מחשש שראתה ביום הוסת, אי אפשר בלא שיהא גורם חיובי ליציאת דם, ולכן דין הבדיקה הוא רק מדרבנן.

עוד ישב הגר"ח ביסוד זה את הרמב"ם [איסור"ב ד, יב] שהביא את הפסוק "והזרתם את בני ישראל" כמקור לדין וסת, ומשמע גם מכאן שסוכר הרמב"ם וסתות דאורייתא. ועוד תירץ בזה פסק הרמב"ם [שגגות ה, ו] שהבא על אשתו סמוך לוסת ונמצאת טמאה חייב קרבן, ובשאר הזמנים פטור, ואם וסתות דרבנן קשה כיצד יביא קרבן מכת דין דרבנן.

אחר מחזקת טהרה, שאורח בזמנו בא הוא טבע רוב הנשים ושייך לפרשת רוב ועדיף מרוב, וחזקת טהרה היא מדין "חזקה קמייתא" הנלמדת מבית המנוגע, שכיון שהיתה טהורה אין אומרים שנשתנה הדבר. והיות ומקובל שרוב עדיף מחזקה אין כאן ספק שקול וצריך לאסור האשה. ג. החזון איש [יו"ד פ, ז] תירץ שהיות וטבע הוסת משתנה בשינוי האויר, ובשינוי מאכל ומשתה, ואין אפשרות לדעת אם חל היום שינוי בדברים אלו, לכן אין צריך לחשוש מדאורייתא לוסת.

ד. הערוך השולחן [יו"ד קפד, ד] כתב שלכו"ע סומכים על חזקת הוסת ואומרים שראתה האשה דם, אלא בגמ' לקמן נז, ב מבואר שדם בלא הרגשה מטמא רק מדרבנן, ולכן גם אם היה דם ביום הוסת כיון שלא הרגישה טומאתה רק מדרבנן. ומ"ד וסת דאורייתא חשש שהרגישה ולא שמה ליבה להרגשה ולכן טמאה מדאורייתא. ויש להקשות על תירוץ זה את ב' הקושיות שהבאנו לעיל אות א'. וראה בחוות דעת [קפד, י] שכתב שגם למ"ד וסתות דאורייתא אינה אסורה אלא מדרבנן, שהרי לא הרגישה, והחזו"א [יו"ד פ, טו] חולק ואוסר מדאורייתא.

96. הגר"ח [איסור"ב ד, יב] חידש שכל המחלוקת אם וסתות דרבנן היא האם צריך לחשוש שתראה ביום הוסת, אבל אם נמצא דם ביום הוסת מודים כולם שתולים שהוסת הוא שגרם לדם, שעיקר ענין הוסת דאורייתא הוא לכו"ע.

והגיע שעת ופתה, ולא בדקה בשעת וסתה, ולבסוף, לאחר שעת וסתה, ראתה, הרי היא – חוששת⁽⁹⁸⁾ לוסתה לטמא למפרע כל טהרות שנגעה בהן החל משעת הוסת, אפילו במשך כמה ימים.

וחוששת⁽⁹⁹⁾ לראייתה שאם ראתה בפחות מעת לעת לאחר שעת הוסת, הרי היא

בשעת הוסת, ואם לא בדקה אז הרי היא טהורה כי רבנן לא גזרו עליה שתהיה טמאה מספק. אלא רק חייבוה, מדבריהם⁽⁹⁷⁾, לבדוק. ואם צריכה לחזור ולבדוק לאחר זמן הוסת יתבאר לקמן].

אמר להו רב נחמן: מודאמר הונא, חברין [חברנו], משמיה דרב: אשה שיש לה וסת,

לתוספות שגם למ"ד וסתות דרבנן טמאה למפרע. ונראה לתרץ שהתוספות כאן סברו כפי שיטתם לעיל טו, א [ד"ה "אפילו" שגם אם וסתות דרבנן כל זמן שלא בדקה נשאר החשש כביום הוסת, ולכן היה פשוט להם שבראתה, שהוא גרוע עוד יותר מלא בדקה אסורה. ורש"י שחלק על התוספות וסובר שאין צריך לבדוק, סובר שגם אם בדקה ומצאה דם, אינה טמאה עד הוסת. ובמגילת ספר [לו, ד] תירץ שמשנה מפורשת היא לקמן סג, ב "היתה למודה לראות בתחילת הוסת כל טהרות שעשתה בתוך הוסת טמאות", הרי שלכל הפחות לענין טומאת טהרות למפרע חוששת לוסתה, ועל משנה זו נסתמכו התוס' בקושייתם.

תוספות סוברים ש"חוששת לוסתה" פירושו שכל אשה ז' ימים ראשונים מראיתה היא נדה, ואחר כך מתחילים י"א ימי זיבה, והמוצאת דם אחר הוסת שאינה יודעת האם בשעה שנמצא הדם יצא גם מהגוף ועליה להתחיל מנין ימי נדה מרגע זה, או שדם זה כבר יצא ביום הוסת והעמידהו כותלי הרחם והתחילו ז' ימי נדה ביום הוסת, ונפק"מ למקרה שתראה שדם ביום השמיני מהוסת, שצריכה לחוש לדם זה גם מדין זיבה.

99. צריך עיון מדוע מטמאים למפרע טהרות שקודם הוסת והרי בגמרא ד, ב מבואר שאשה שיש לה וסת אין בה טומאה למפרע שתולים שביום הוסת הגיע הדם. ותירצו בתוספות [ד"ה

97. מלשון רש"י [טו, א] שבד"ה "דאורייתא" כתב "מחזיקין בטומאת ספק", ובד"ה וסתות דרבנן פירש "הצריכה חכמים לבדוק", משמע שאם וסתות דאורייתא יש חשש טומאה, ואם וסתות דרבנן זהו רק חיוב בדיקה. אולם בד"ה "וסתות" כתב רש"י שגם למ"ד וסתות דאורייתא יש רק חיוב בדיקה.

ונראה שאי אפשר לומר שיש רק חיוב בדיקה לסוברים וסתות דרבנן שהרי ביום הוסת אסורה לבעלה גם אחרי שבדקה מחשש שתטמא, ועוד שדעת החו"ד [קפד, י] הנודע ביהודה [קמא כה] ועוד הרבה מהפוסקים שביום הוסת החשש דאורייתא לכו"ע. וצריך לומר שמדין תורה יכולה אחרי שעבר הוסת לסמוך על כך שלא הרגישה כהוכחה שלא היה דם, ורבנן חייבו שתבדוק ולא תסמוך על העדר הרגשה. אבל אם וסתות דאורייתא וישנו חשש גמור שיבוא דם מעיקר הדין אי אפשר לסמוך על ההרגשה, שרוב נשים רואות בוסת סותר לרוב דמים בהרגשה, וראה בפרדס רימונים [קפד, יב] שביאר כן. ובחזו"א [יו"ד פ, יט] כתב שגם אם וסתות דאורייתא זהו רק דין בדיקה ולא חשש טומאה.

98. רש"י ביאר שחוששת לוסתה הוא לענין טומאת טהרות למפרע, והקשו התוספות [ד"ה אלמא] שגם למ"ד וסתות דרבנן כשראתה דם טמאה למפרע עד שעת הוסת, ואין בזה מחלוקת. והקשה בגליון הש"ס מהיכן פשוט

מטמאה טהרות למפרע מעת לעת משעת הראיה ולא אמרינן שמטמאה למפרע רק עד שעת הוסת!

ומשמע, מהא שמטמאה טהרות למפרע משעת הוסת, על אף שלא ראתה בשעת הוסת, **אלמא** — **וסתות דאורייתא!** כי אם היו וסתות רק מדרבנן היה זה חיוב בדיקה בעלמא, שגם אם לא בדקה אין אנו מחזיקים אותה טמאה מספק. ואם כן אין מקום לטמאות את הטהרות שנגעה בהן משעת הוסת.

איכא דאמרי: הכי קאמר להו רב נחמן — **טעמא דראתה לבסוף** הוא שחוששים ומטמאים את הטהרות משעת וסתה. **הא לא ראתה לבסוף, אין חוששין לטמאות למפרע משעת הוסת, אלמא⁽¹⁰⁰⁾ וסתות דרבנן,** כי אם היתה נטמאת מספק מדאורייתא כשלא בדקה, לא היינו מטהרים את הטהרות למפרע אפילו אם לא ראתה לבסוף, [כי ספק

הטומאה במקומו עומד, אולי היה דם בשעת הוסת, ואבד].

[ומה שמטמאים טהרות למפרע משעת הוסת, למרות שלפי הצד שוסתות דרבנן אמרינן שלא גזרו טומאה מספק אלא רק חיוב בדיקה, היינו כשלא ראתה לאחריו, אבל הכא, שראתה דם לאחר מכן, חוששים למפרע שהיה הדם כבר בשעת הוסת, אפילו למאן דאמר וסתות דרבנן].

איתמר: אשה שיש לה וסת, והגיע שעת וסתה ולא בדקה, ולבסוף בדקה —

אמר רב: בדקה, לבסוף, ומצאה טמאה — **טמאה, מצאה טהורה** — טהורה! **ושמואל** אמר: **אפילו בדקה לבסוף ומצאה טהורה** — **נמי טמאה, מפני שאורח בזמנו בא!**

לימא רב ושמאל **בוסתות** אי הוי דאורייתא או דרבנן **קמיפלגין? דמר, שמואל, סבר**

החוות דעת [יו"ד קפד, י] מתרץ את קושית התוספות שגם אם וסתות דרבנן זהו דווקא כשאומרת שלא הרגישה במשך היום, ויש ראייה מכך שלא הרגישה שלא היה כלל דם, אבל לעיל טו, א מדובר בבא מהדרך ולא שאל את אשתו אם הרגישה, שהרי שם מדובר גם כשהאשה ישנה, ובלא בירור כלל מודה גם רב הונא שוסתות דאורייתא.

ומדברי החוות דעת מבואר שהמחלוקת אם וסתות דאורייתא או דרבנן שהביאה הגמרא בטו, א איננה אותה המחלוקת שמוכאת בסוגיתנו, שבטו, א נחלקו האם בלא ראייה להתיר אסורה מדאורייתא, ובסוגיתנו מודים כולם שבלא ראייה האיסור מדאורייתא, ונחלקו רק באומרת לא הרגשתי האם נתיר מדאורייתא מחמת דבריה.

וחוששת] שדווקא דם שנמצא ביום הוסת אינו מטמא למפרע אבל הנמצא אחר כך מסתבר יותר לתלות שיצא אחרי הוסת, מאשר לתלותו שיצא בוסת והעמידהו כותלי הרחם. ויש לעיין שביאור זה מיישב מדוע טמאה משעת הוסת והלאה, עדיין קשה מדוע טמאה גם קודם הוסת, ולא תולים שהיתה טהורה עד שעת הוסת.

100. הקשו התוספות [ד"ה "אלמא"] כיצד אפשר לומר שרב נחמן סובר וסתות דרבנן, והרי רב נחמן פשט הספק מדברי רב הונא, ולעיל [טו, א] מצינו במפורש שרב הונא סובר וסתות דאורייתא. ותירצו שבסוגיתנו ביאר רב הונא את דברי רב הסובר וסתות דרבנן. ולעיל היא שיטת רב הונא עצמו שוסתות דאורייתא.

אמר רבי זירא: לא! דבולי עלמא יכולים לסבור וסתות דאורייתא. ואילו רב המטרה היכי שבדקה עצמה לבסוף ומצאה טהורה, משום שכאן איירי שהבדיקה "לבסוף" היתה שבדקה עצמה לאחר הוסת מיד⁽¹⁰²⁾, כשיעור וסת' [שהוא הזמן הקצר של

דאורייתא. ולכן אפילו אם בדקה אחר כך ומצאה טהורה הרי היא טמאה, שמדאורייתא כל שלא בדקה הרי היא בחזקת ספק טמאה. ומר, רב⁽¹⁰¹⁾ סבר דרבנן, שחייבו רק לבדוק בשעת הוסת אך לא העמידוה בספק טמאה.

ונתירן החוות דעת [יו"ד קפד, ט] שסוגיתנו עוסקת באשה שראייתה קבועות גם לשעה מסוימת, ובמקרה כזה אפשר שתבדוק אותים אחרי שעת הוסת ותוכיח על טהרתה. והקשה החוות דעת והרי הלכה כרבנן [סג, ב] שאין וסת לשעות, ואם כן גם כשיש לה שעה קבועה אין משתנה דין הוסת. ונתירן שרק לחיוב פרישה מבעלה לא סומכים על השעה הקבועה אבל לדין בדיקה אינה צריכה לבדוק אלא ברגע הוסת.

החזו"א [יו"ד פ, יט-כא] מחדש שגם אם וסתות דאורייתא אין הכוונה שישנו חשש שתראה ביום זה, ומודים כולם שאין טבע הוסת גורם ספק, אלא מהלכה למשה מסיני נאמר חיוב דין לבדוק ביום זה, ואף על פי שהבדיקה אינה הוכחה שלא היה דם בשאר היום. ומטעם זה מועילה גם בדיקה בשיעור אותיום אחר הוסת, ואפילו שביררה הבדיקה רק את הרגע האחרון ביום, די בכך לקיים דין בדיקה, שהרי גם כשבדקת בתוך הוסת הבירור הוא רק על רגע הבדיקה.

בשבט הלוי [קפד, ד] כתב שביום הוסת ראוי שתבדוק ג' פעמים בוקר צהרים וערב שרק בכך יוכח שלא היה דם במשך כל היום, ואין מספיקה בדיקה אחת שמוכיחה רק על אותו הרגע. והוסיף שמי שקשה לה תבדוק פעם אחת בערב ותהיה הבדיקה גם בחורים ובסדקים, ואם תמצא טהורה יש בזה ראייה שלא היה דם במשך כל היום, שאם היה דם ביום הוסת הוא היה נשאר בחורים וסדקים. אבל החזו"א [במכתב

ונראה שהתוספות שלא תירצו כחוות דעת הם כפי שיטתם [טו, א ד"ה אפילו] שאין מקום לחלק בין יום הוסת לאחריו, ובהכרח שלא סברו שסיבת ההתר היא מכך שלא הרגישה שהרי ביום הוסת לא שייכת הוכחה זו. והחוות דעת סובר כבית יוסף [קפד] שהוכיח שהרשב"א חולק על התוספות.

101. הרמב"ן [טו, א] הוכיח מהלשון "בדקה ומצאה טהורה" שגם אם וסתות דרבנן אסורה האשה אחר הוסת עד שתבדוק וכשיטת התוספות [טו, א ד"ה "אפילו"], שהרי מימרה זו היא מדברי רב שהעמידה הגמרא שסובר וסתות דרבנן.

ואולם מרש"י [ד"ה וסתות דאורייתא] משמע שחולק וסובר שלמ"ד וסתות דרבנן אין צריך בדיקה אחר הוסת, וכן היא גם שיטת הרי"ף והרמב"ם [איסו"ב ד, ט] כפי שביאר דבריהם הרמב"ן [טו, א]. וצריך לומר שיפרשו שהוצרך רב להזכיר "בדקה" בשביל תחילת המימרה שנמצאת טמאה, ורק ע"י בדיקה שייך שתדע שטמאה.

102. צריך לבאר מה בירור יש בבדיקה בשיעור אותיום אחר יום הוסת, והרי אין החשש רק שמא ראתה ברגע האחרון של היום אלא בכל רגע במשך היום יתכן שראתה, ובדיקת אותיום רק מבררת שרגע אחד קודם לא היה דם ומוכיחה על טהרה ברגע אחרון של הוסת, אבל אין בה ברור על שאר היום.

רב נחמן בר יצחק אמר: בוסתות גופייהו קמיפלגי רב ושמואל, דמר, שמואל, סבר וסתות דאורייתא. ומר, רב⁽¹⁰⁴⁾, סבר וסתות דרבנן.

אמר רב ששת: רב ושמואל החולקים אם וסתות דאורייתא או דרבנן נחלקו כתנאי, במחלוקת תנאים.

וכמו ששינונו: רבי אליעזר אומר: אם הגיע וסתה ולא בדקה הרי היא טמאה נדה [שוסתות דאורייתא]. ורבי יהושע אומר — תבדק אחר כך, ואם תמצא טהורה, הרי היא טהורה למפרע, עוד משעת הוסת [שוסתות דרבנן].

‘אותיום’]. ולפיכך סובר רב שאילו היה הדם בשעת הוסת היא היתה מוצאת אותו באותה בדיקה שעשתה ב'כשיעור וסת' לאחר הוסת. ומועילה בדיקה זו גם אם נסבור שחיוב הבדיקה בשעת הוסת הוא דאורייתא. ושמואל⁽¹⁰⁵⁾ חולק וסובר שצריך לעשות את הבדיקה מדאורייתא בשעת הוסת עצמה, וכל שעברה שעה זאת ולא בדקה לא תועיל לה בדיקה ואפילו לא ב'כשיעור וסת'.

ומה שאמרנו לעיל לשיטת רב שאם הוא סובר שוסתות דאורייתא היא טמאה משעת הוסת, הוא משום שכאן מדובר שלא בדקה עצמה 'כשיעור הוסת' לאחר הוסת.

שהובאה בהערה הקודמת שיש רק דין לבדוק ואין צורך בבירור, וסבר שמואל שדין הבדיקה מחייב לעשות את מעשה הבדיקה דווקא ביום הוסת, ואין תועלת בבירור שישינו בבדיקת אותיום לקיום דין בדיקה.

רש"י [ד"ה "וכאן שלא"] הביא פירוש נוסף בתירוץ רבי זירא, שרב ושמואל לא נחלקו כלל ולכו"ע מועילה בדיקה אותיום, ודברי רב הם בבדיקה בתוך אותיום שמועילה ושמואל דיבר בבדיקה אחר אותיום. "וכאן שלא בדקה עצמה כשיעור וסת" הוא ביאור באיזה מקרה דיבר שמואל, ולפירוש זה מיושבת היטב המשנה יד, א בין לרב ובין לשמואל.

104. התוספות [ד"ה "ורב נחמן"] הכריעו להלכה שוסתות דרבנן משום שרב נחמן בר יצחק שהוא בתראי סובר שלרב וסתות דרבנן, והלכה כרב באיסורים. וכן פסק השו"ע [יו"ד קפד, ט]. ואף על פי שהגמרא לקמן [סג, ב] דורשת את איסור יום הוסת מהפסוק "והזרתם", תירץ הראב"ד שזהו אסמכתא בלבד. ונסתפק הפוסקים האם לכל הדינים וסתות דרבנן, או

בספר טהרת בת ישראל] פסק שמספיקה בדיקה אחת ובכל רגע שתרצה במשך יום הוסת, וזה לשיטתו שהבדיקה אינה לברר לגמרי אלא יש רק דין בדיקה לבדוק רגע אחד ביום.

103. יש לבאר מהו טעמו של שמואל שלא סמך על בדיקה אותיום אחר הוסת והרי במשנה [יד, א] מצינו שדם הנמצא בשיעור אותיום אחר הביאה חייבים חטאת, ומכך שמביאה קרבן מוכח שדם שיצא מהגוף בזמן קצר שכזה ודאי כבר פירש קודם, ומדוע נחמיר בבדיקות הוסת יותר מבאיסור חולין בעזרה.

ובחידודי הלכות ביאר, ששמואל סובר כרבי אושעיא [ס, ב] שהמשנה [יד ב] מדברת דווקא אחר תשמיש, שמעכב השמש לדם מלצאת כשיעור אותיום. אבל כשאין מעכב, הוא יוצא מיד, ולכן בעבר הוסת כשאין דבר המעכב את הדם, אפילו בדקה אותיום חוששים שמא יצא קודם, ונפל לארץ. ורב הסובר שמועילה בדיקת אותיום, סובר כבר פדא, החולק שם על רבי אושעיא.

החזו"א [יו"ד פ, כא] תירץ על פי שיטתו

דתנן: רבי מאיר אומר — אם היתה במחבא, והגיע שעת וסתה ולא בדקה — טהורה, שחרדה מסלקת את הרמזים.

ומדייק אב"י: טעמא דאיכא חרדה הוא שאמרינן שהיא טהורה אם לא בדקה בשעת הוסת. הא ליכא חרדה ולא בדקה הרי היא טמאה, ולא תועיל בדיקה אחר כך.

אלמא⁽¹⁰⁵⁾, סבר רבי מאיר — וסתות דאורייתא!

לימא הני תנאי רבי ורשב"ג, כדלהלן, בהא, אם וסתות דאורייתא או דרבנן, נמי פליגי —

והני תנאי, רבי אליעזר ורבי יהושע, פליגי, כהני תנאי, רבי מאיר וחכמים.

דתנאי: הגיע וסתה ולא בדקה — רבי מאיר אומר טמאה נדה [לפי שוסתות דאורייתא].

וחכמים אומרים: תבדק, ואם תמצא טהורה תהיה טהורה למפרע משעת הוסת [לפי שוסתות מדרבנן].

אמר אב"י: אף אנן נמי תנינא שרבי מאיר סובר וסתות דאורייתא!

ד. הערוך השולחן [יו"ד קפד, ד] סובר שגם אם וסתות דרבנן ודאי הוא שיבוא הדם ביום זה, ואף על פי כן כיון שלא הרגישה אין איסור דאורייתא. וכיום הוסת שיש עדיין מקום לחשש שתראה בהרגשה אסורה מדאורייתא. ולפי כל השיטות הללו מיושבת הגמרא בשבועות [יח, א] שהבא על אשתו בסמוך לוסת חייב בקרבן, ומכך שמחייב הוסת קרבן מוכח שוסתות מדאורייתא, ודלא כמ"ד וסתות דרבנן, ולמבואר שמודים כולם שביום הוסת האיסור הוא מדאורייתא ניחא. וראה מה שכתב הגר"ח [איסו"ב ד, יב] לדחות ראייה זו.

החזו"א [יו"ד פ, יט] סובר להפך שגם אם וסתות דאורייתא זהו רק לדין בדיקה, אבל חיוב פרישה מתשמיש ביום הוסת מודים כולם שהוא רק מדרבנן.

105. הקשו התוספות [ט, א ד"ה "הא"] אולי מדובר שבדקה ומצאה טמאה, ובמקרה שכזה גם אם וסתות דרבנן טמאה למפרע, וקמ"ל רבי מאיר שבהיתה במחבוא אין חוששים. ותירצו שעיקר ההוכחה שוסתות דאורייתא הוא מלשון "הדמים" שנקט רבי מאיר שמשמע דמים

שרק דין בדיקה הוא מדרבנן אבל חיוב פרישה הוא מדאורייתא.

א. הנודע ביהודה [קמא, נה] סובר שרק כשעבר הוסת והספק הוא על העבר מותרת מדאורייתא שיש חזקה שנשארה בטהרתה, אבל ביום הוסת עצמו אסורה האשה מדאורייתא, שביום זה יש גם חשש שתראה בעתיד תוך כדי ביאה, וחזקה לא מלמדת על העתידות.

ב. החוות דעת [קפד, י] חילק גם בין חשש בעבר לחשש בעתיד אולם מטעם אחר, שרק אחר הוסת שאומרת שלא הרגישה, אפשר לסמוך על כך שרוב דמים באים בהרגשה כדי להוכיח שלא היה דם, אבל ביום הוסת עצמו ישנו חשש שתראה תוך כדי ביאה בהרגשה.

ג. הרא"ה [בדק הבית ד, א] והמאירי מחדשים שחיוב הפרישה מתשמיש ביום הוסת הוא משום שביום זה שמסוגל לראיה חוששים שיגרום התשמיש לדם לצאת, ולכן דווקא כשעבר היום ולא שימשה וכל החשש הוא שגרם הוסת לבדו דם מדאורייתא לא חוששים. ופירוש זה באיסור תשמיש ביום הוסת כתב גם הב"ח [יו"ד קפד, ד"ה "ופרישה"], אולם הוא סובר שגם חשש זה הוא רק מדרבנן.

מאי לאו בהא קמיפלגי — דמר, רבי, סבר וסתות דאורייתא ולכן חוששים אפילו ביש לה מכה, ומר, רשב"ג⁽¹⁰⁷⁾, סבר וסתות דרבנן, ולכן אינו חוששת כשיש לה מכה!?

אמר רבינא — לא! דכולי עלמא וסתות דרבנן, והכא ב"מקור — מקומו טמא" קמיפלגי [אם מטמא המקור כל דם העובר

דתניא: הרואה דם מחמת מכה שיש לה באותו מקום, הרי אפילו רואה דם בתוך ימי נדתה] בשעת וסתה⁽¹⁰⁶⁾ טהורה, דברי רשב"ג.

רבי אומר: אם יש לה וסת — חוששת לוסתה ואם תראה דם בשעת וסתה היא טמאה, למרות שיש לה מכה שרואה ממנה דם.

כתב שבדיקה אחרי הוסת היא רק משום קנס, אבל בדיקה ביום הוסת עצמו מודה גם הוא שהיא מעיקר הדין.

106. התוספות [ד"ה "ומר"] הקשו וכי אשה שיש לה מכה תהיה טהורה לעולם משום שנתלה כל דם שתראה במכה, והרי קודם שהיה לה מכה היה טבעה לראות ככל הנשים, ובודאי חלק מהדמים אינם מהמכה. ותירצו שדווקא כשמרגישה שהמכה מדממת מותרת, אבל כשיצא דם בלא שתחוש דימום במכה אסורה, ולטוברים שוסתות דאורייתא גם במקרה זה אסורה, ואף על פי שידוע שהמכה הוציאה דם, חוששים שגם המקור הוציא דם יחד עמו ונתערבו הדמים זה בזה.

הרשב"א [תורת הבית בית ז שער ד כג, א] חולק על התוספות וסובר שגם בלא הרגשת דימום מהמכה מותרת, שכיון שאשה זו אינה יכולה לבדוק עצמה לא רצו חכמים לאוסרה לבעלה. והקשה החתם סופר כיצד הקלו בספק איסור דאורייתא. ובערוך לנר תירץ שמכיון שדם שיצא בלא הרגשה מותר מהתורה, ומה שאסורה הרואה דם בלא הרגשה הוא משום החשש שמא הרגישה ולא שמה לב, לכן כשיש צד נוסף להתיר, שאולי הדם מהמכה יש כאן ספק ספיקא ומותרת.

107. הרמב"ן סובר שגם אם וסתות דרבנן לא

הידועים ומבוררים לבוא.

הרשב"א והרמב"ן הקשו לשיטתם שגם אם וסתות דרבנן אסורה עד שתבדוק, אפשר שסבר רבי מאיר וסתות דרבנן והיתה במחבוא פטורה מלבדוק. ותירץ הרמב"ן שלמ"ד וסתות דרבנן אם לא היתה יכולה לבדוק ביום הוסת פטורה מבדיקה גם אחרי הוסת. וביאר הפרדס רימונים [קפד מקש"ז, יב] שסובר הרמב"ן שכל חיוב הבדיקה אחר הוסת הוא משום קנס, על שעברה על תקנת חז"ל, אבל מעיקר הדין אם וסתות דרבנן לא חוששים לטומאה, ולכן אם נמנעה בלבדוק בוסת משום אונס אין טעם לקנס פטורה מבדיקה. והקשה הפרדס רימונים מהרמב"ן בהלכותיו [פרק ה, הלכה כד] שכתב שהיתה במחבוא מותרת משום שחרדה מסלקת הדמים, והרי להלכה שוסתות דרבנן א"צ לטעם זה ומותרת משום שאין סיבה לקנס.

ויש לבאר את עיקר דברי הרמב"ן שחיוב הבדיקה הוא רק משום קנס, שלכאורה אם אין חשש טומאה מדוע תקנו כלל לבדוק, ובלא תקנה גם לא תהיה סיבה לקנוס את הנמנעת מלבדוק. ונראה לתרץ על פי מה שכתב הר"ן [שבועות ה, א] שהטעם שעבר הוסת פטורה מלבדוק אינו משום שאין חשש טומאה, אלא משום שאין תועלת בבדיקה בשעה זו, שגם אם ימצא העד נקי אין לנו בירור שלא היה דם בשעת הוסת ואבד, שאין דרך כותלי הרחם להעמיד דם. ואפ"ל שגם הרמב"ן סובר כן ולכן

ולכן תולים את הדם במכתה, אין לחשוש גם לטומאת הדם עצמו, כי (108) מקור — מקומו טהור הוא שאין המקור מטמא את הדמים העוברים בתוכו, אלא רק את דם הנדות, והרי לדם נידות אין אתה חושש. [וזוהי כונת רבי באומר — אם יש וסת חוששת לוסתה, דהיינו לרשב"ג קאמר, וכמבואר, ולא שסבר רבי שחוששת לוסתה].

מתניתין:

אשה העסוקה (109) בטהרות, שחייבת לבדוק לפני תשמיש ולאחריו —

דרכו, ואפילו דם מכה, וזהו ביאור הברייתא: רשב"ג סבר — האשה טהורה [כי וסתות דרבנן, ובספק דם מכה לא גזרו אלא תולים במכה].

ודם — טמא, דקאתי דרך מקור [והרי הוא אב הטומאה, ומטמא את האשה טומאת — ערב, אך לא טומאת שבעה כדם נדה].

ואמר ליה רבי: אי חיישת לופת — אשה נמי טמאה, ולא רק הדם היוצא מן המקור!

ואי לא חיישת לופת משום שוסתות דרבנן,

תולים שהגיע ממכה, אם כן גם לא יטמא במגע במקור.

109. במשנה לעיל יא, א מצינו שחייבת אשה לבדוק קודם תשמיש, ונשנה דין זה פעם נוספת במשנה יד, א. אולם במשנה טו, א מבואר להפך ש"כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן". ותירצה הגמרא [יא, ב] שהמשניות שחייבו בדיקה עסקו באשה שעוסקת בטהרות, אבל אשה שאינה עסוקה בטהרות אינה צריכה בדיקה והיא בחזקת טהרה. ונחלקו הראשונים אם תירוץ זה נשאר למסקנא, שבדף יב, ב אמר ר"י אמר שמואל הלכה כרב חנינא בן אנטיגנוס שחייב אשה שאין לה וסת קבוע לבדוק קודם תשמיש ואחריו, ונסתפקה הגמרא אם דין זה הוא גם באשה שאינה עסוקה בטהרות, והסיקה "מאן דמתני הא לא מתני הא", ובפירושו תירוץ זה מצינו ג' פירושים שהם ד' שיטות להלכה:

א. רש"י הרמב"ן והרשב"א [תורת הבית בית ז שער ד] ועוד הרבה מהראשונים סוברים שאין שינוי להלכה במסקנת הגמרא, ונשאר הדין שאשה שאינה עסוקה בטהרות פטורה מבדיקה. ב. הר"ח והרמב"ם [איסור"ב ד, יד] מבארים

התירו כשעבר הוסת עד שתבדוק ותהיה ראייה שלא היה דם ביום הוסת, וכן היא גם שיטת התוספות [טו, א ד"ה "אפילו"]. ויש להקשות שגם למ"ד וסתות דרבנן מדוע מותרת כשיש לה מכה, והרי חסרה לנו הבדיקה הנצרכת להתר, וגם אם הדם שנמצא בעד אינו סיבה לאסור, אין בבדיקה זו ראייה להתר. ותירץ הרמב"ן שהקלו חכמים במקום שאין אפשרות לבדוק והתירו איסור וסתות שהוא מדבריהם.

108. הרמב"ם [איסור"ב ח, יד] פסק שאשה שראתה דם מחמת מכה, היא טהורה, והדם טהור, וכרכי שמקור מקומו טהור. ולכאורה סותר הוא בזה למה שפסק [משכב ומושב א, ט] שיוולדת שיצא דם מהדופן עם הולד, "אותו הדם אב מאבות הטומאה שהמקור מקומו טמא". ותירץ בחידודי הלכות [סו] שרק דם שבא מהרחם נטמא במגע המקור אבל דם מכה שתולדתו במקום אחר גם כשנגע אחר כך במקור אינו נטמא. ולדבריו פירוש דברי רבי הוא, "אי חיישת לוסת" והדם הוא מהרחם ולכן נטמא במקור, תטמא גם את האשה. ואם "לא חיישת לוסת" ואינך מסתפק שהדם הוא מהרחם, אלא

בית שמאי אומרים: צריכה⁽¹¹⁰⁾ ב' עדים
חדשים על כל תשמיש ותשמיש שבאותו

לילה, אחד לבדיקה לפני כל תשמיש, ואחד
לאחרי כל תשמיש, ותעיין⁽¹¹¹⁾ בהם למחרת,

ולפירוש רש"י לא דיברה משנתינו בסתם נשים. עוד הקשה הרמב"ן מדוע לא הזכירה המשנה גם את עד הבעל ובדיקותיו. הריטב"א הוסיף להקשות שהמשנה יד, א הזכירה ג"כ "ב' עדים" ושם הפירוש עד אחד לאשה והשני לבעל, ואין מסתבר שנקטו ב' משניות סמוכות לשון זהה בפירוש שונה. ומחמת קושיותיהם חולקים הרמב"ן והריטב"א ומפרשים שגם במשנתנו "ב' עדים" הכוונה אחד לעד האשה שבדוקת בו לפני התשמיש ולאחריו, ועד השני הוא לבעל. ומה שנקטה המשנה "צריכה" בלשון נקבה אף על פי שמדובר גם בבדיקת הבעל, תירץ הרמב"ן שהאשה דרכה להכין את העדים. הריטב"א תירץ שכיון שהדם מגיע מהאשה דיברו בה.

ולפירוש הרמב"ן אין צריך להעמיד המשנה דווקא בעדים חדשים, שדווקא רש"י שהעמיד ששני העדים הם לאשה הוצרך לזה כדי לבאר מדוע שלא תשתמש האשה באותו העד קודם התשמיש ואחריו, אבל לרמב"ן שביאר ששני העדים הם לשני בני אדם שונים פשוט שנצרכים שני עדים נפרדים.

התוספות [ד"ה בית שמאי] פירשו המשנה כרמב"ן שעד אחד הוא לבעל, אולם סוברים שצריכים העדים להיות חדשים שכן הוא עיקר הדין בבדיקה אחר תשמיש.

111. נחלקו רש"י והרמב"ן האם גם העד שבדקה בו קודם תשמיש יכולה להמתין ולעיין בו רק בבוקר, או שדין זה הוא בעד שבדקה בו לאחר תשמיש, ונובעת מחלוקת זו ממחלוקתם בכיור המשנה.

רש"י [ד"ה שני עדים] סובר שגם בעד שבדקה קודם תשמיש יכולה לעיין רק למחר, וזה כשיטתו שהמשנה דיברה גם על עד זה. אבל הרמב"ן שפירש שהמשנה דיברה רק על עדים

את תירוץ הגמרא שיש מחלוקת האם נשים שאין להן וסת קבוע חייבות בבדיקה גם כשאינן עסוקות בטהרות והכריע שמואל לחומרא. ולשיטתם כן היא ההלכה שרק אשה שיש לה וסת קבוע פטורה מבדיקה כשאינה עסוקה בטהרות, אבל אם אין לאשה וסת קבוע חייבת תמיד לבדוק קודם תשמיש ואחריו. וטעם החילוק בין אשה שיש לה וסת לאשה שאין לה כתב הר"ן [שבועות ב, א] שאשה שאין לה וסת קבוע מושפעת ראית הדם אצלה מגורמים שונים ויש לחשוש שגם התשמיש יגרום לה לראיה.

ג. הרי"ף [שבועות ב, א] סובר שבג' פעמים ראשונות שמשמשת אשה שאין לה וסת קבוע חייבת לבדוק קודם תשמיש ואחריו, ואחר כך הוחזקה שאינה רואה ופטורה.

ד. הרמב"ד למד בדברי הרי"ף וכן הש"ך [קפו, א] שכל הנשים פטורות מבדיקה, ורק אשה שראתה פעם אחת מחמת תשמיש צריכה לבדוק אחר כך ג' פעמים. למעשה הקל הרמ"א [קפו, א] ופסק כרוב הראשונים שגם אשה שאין לה וסת פטורה מבדיקה. הבאר היטב [קפו, א] הביא שנהגו לבדוק קודם תשמיש וכן הכריע באגרות משה [חלק ג, כ].

110. נחלקו הראשונים לאיזה בדיקת משמשים ב' העדים המוזכרים במשנה, רש"י [ד"ה שני עדים] פירש ששניהם לבדיקת האשה, אחד לקודם תשמיש והשני לאחריו. וכתב הרמב"ן שלמד רש"י את פירושו מלשון "צריכה", שנקטה המשנה בלשון נקבה משום שמדובר בעדי האשה.

והקשה הרמב"ן שבמשנה לעיל [יד, א] מבואר שרק צנועות מהדרות ומתקנות להן עד נוסף לאחר תשמיש אבל שאר נשים משתמשות באותו העד לבדיקה שלפני ואחרי תשמיש,

שכיון שבדיקה זאת היא רק מחמת חומר הטהרות גם אם תעיין בעדים למחרת יבורר דינם של הטהרות שנגעה בהם⁽¹¹²⁾, שהרי אין היא נוגעת בטהרות בלילה.

או תבדוק באותם עדים כל הלילה, אבל

תשמש⁽¹¹³⁾ לאור הנר כדי שתוכל לבדוק את העד לאחר כל תשמיש לאור הנר לפני שתשמש בפעם נוספת באותו לילה.

בית הלל אומרים: דיה בשני עדים כל הלילה, ותבדקם למחרת, שאינה צריכה

שלאחר תשמיש, סובר שרק בהם יכולה להמתין, אבל קודם תשמיש אסור לה לשמש עם בעלה קודם שתעיין בעד.

עוד נחלקו רש"י והרמב"ן מהו טעם התקנה לבדוק קודם תשמיש, הרמב"ן מפרש שחששו לאיסור נדה לבעלה, ואף על פי שבסתם נשים לא תקנו זהו משום שלא חידשו בדיקות לצורך זה, אבל בעסקה בטהרות שבין כך בודקת הוסיפו עוד בדיקה להצילה מאיסור לבעלה. וטעם זה שייך לשיטתו שחייבים לבדוק העד לפני התשמיש, ואם יהיה דם ידעו קודם המעשה וימנעו מאיסור. אבל רש"י הסובר שאין צורך לעיין בעד קודם תשמיש, ביאר (בעמוד ב ד"ה "זו מוכיחה") שהבדיקה קודם תשמיש היא רק כדי שאם ימצא דם ידעו שחייבים חטאת.

112. שיטת רש"י ורוב הראשונים שאשה שאינה עסוקה בטהרות פטורה מבדיקה קודם תשמיש, ולדבריהם מוכן היטב שאפשר להמתין בעיון בעד עד לבוקר, שאין חשש שיטמאו טהרות כתוצאה מהמתנה זו. ואולם הרמב"ם [איסור"ב ד, יד] והר"ח [הובא ברש"י יב, ב] סוברים שגם אשה שאינה עסוקה בטהרות חייבת בבדיקה, כדי לברר שאינה אסורה לבעלה, וצריך עיון כיצד יפרשו דין המשנה שיכולה להמתין בעיון בעד לבוקר, וממשיכה לשמש עם בעלה כל הלילה.

ותירץ הסדרי טהרה [קפו, ג] שהרמב"ם יעמיד משנתינו באשה שיש לה וסת קבוע, שבה מודה גם הוא שלא חששו לאיסור נדה. אבל מהרמ"א [קפו, ב] מוכח שחולק וסובר

ש"לרמב"ם נאמר דין משנתינו גם באשה שאין לה וסת וגם היא אינה צריכה לעיין עד הבוקר, וכן מוכח מהכסף משנה [איסור"ב ד, טו] והערות לנר [טז, ב] שאין מחלוקת בין הראשונים בפירוש משנתינו. וצריך לומר שאף על פי שסובר הרמב"ם שחייבו בדיקה גם להציל מאיסור נדה לבעלה, לא הטריחו אותה לקום ולעיין באמצע הלילה.

בעיקר הדין שהקלו בבדיקות לאשה שאינה עסוקה בטהרות, הקשה הרע"א [חלק א, סב] שאיסור נדה לבעלה חמור יותר מטומאת טהרות, שהבא על הנדה עונשו כרת ומדוע הקלו באיסור החמור. ותירץ הרע"א שדם שיצא בלא הרגשה אינו אוסר אשה לבעלה [כדלקמן נז, ב], ואילו לטהרות גם בדם כזה יש טומאה, ולכן באיסור נדה כיון שלא הרגישה אינה אסורה מדאורייתא והקלו בבדיקות, מה שאין כן לטהרות שאינם תלויים בהרגשה, חששו לטומאה דאורייתא חייבו בירור בבדיקה.

113. הרמב"ן הקשה על פירוש רש"י שמצריך עדים חדשים, מה יועיל אור הנר והרי משתמשת היא באותם עדים ואינם חדשים. והוכיח מזה כפירושו שמועילים גם ישנים. ותירץ הרש"ש [בתוספות ד"ה ב"ש] שפירוש "חדשים" שכתב רש"י כוונתו שצריך עדים אחרים לכל בדיקה ולא תשתמש באותו העד, כדי שתדע אם הדם הוא מלפני תשמיש או מאחוריו, ומודה גם רש"י שאפשר להשתמש בעדים ישנים, ואולם בתוספות כתוב במפורש שהעדים צריך להיות חדשים. ותירץ בערוך לנר שאם מעיינת בעד

בדיקה⁽¹¹⁴⁾ בין תשמיש לתשמיש, לפי שבדיקה זאת היא רק לחומר הטהרות, והיקלו בה חכמים.

גמרא:

ב-טז תנו רבנן: אע"פ שאמרו המשמש מטתו לאור הנר הרי זה מגונה, בכל זאת — בית שמאי אומרים: צריכה שני עדים חדשים על כל תשמיש ותשמיש, או — תשמש⁽¹¹⁵⁾ לאור הנר כדי שתוכל לבדוק את העד! ובית הלל אומרים: דיה בשני עדים כל הלילה!

תניא: אמרו להם בית שמאי לבית הלל: לדבריכם, שמשמשת כמה פעמים באותו לילה ורק לאחר הפעם האחרונה היא בודקת, ליחוש שמא תראה טיפת דם כחרדל בביאה ראשונה, ותשאר אותה טיפת הדם בכותלי בית הרחם, ותחפנה שכבת זרע

בביאה שניה, שהרי לא בדקה בין תשמיש לתשמיש!?

אמרו להם בית הלל: אף לדבריכם ליחוש, שאם חוששים אתם לחששות שכאלו, יש גם לחוש עד שהרוק [הדם] בתוך הפה [באותו מקום] שמא⁽¹¹⁶⁾ נימוק וחולך לו [והיינו: מדוע לא נחשוש שבאותה ביאה עצמה תחפה שכבת הזרע את טיפת הדם]!?

אמרו להם בית שמאי: לפי שאינו דומה הדם שהוא נימוק פעם אחת לנימוק שתי פעמים!

תניא: אמר רבי יהושע: רואה אני את דברי בית שמאי!

אמרו לו תלמידיו: רבי, כמה הארכת [החמרת] עלינו?!

אמר להם: מוטב שאאריך עליכם בעולם

פוסק כתוספות.

115. צריך ביאור מדוע גם התשמיש צריך להיות לאור הנר ולא מספיק שידליקו הנר אחרי התשמיש ויבדקו העד. ולקמן [יז, א] פירשה הגמרא שבאמת כן הוא פירוש דברי בית שמאי שרק הבדיקה היא לאור הנר. ועדיין קשה שהטעם שביארה הגמרא כן הוא מחמת הקושיה שאיסור לשמש לאור הנר, ומשמע שלסוברים שאין איסור נשאר פירוש הדברים כפשוטם שגם התשמיש הוא לאור הנר. וי"ל על פי מה שכתב הערוך לנר [בתוס' ד"ה בית שמאי] שכיון שהעד ישן הבדיקה צריכה להיות במהירות קודם שיספג הדם בעד, ואם לא יהא הנר דולק גם בתשמיש, חוששים שיתעכבו עד שידליקוהו.

116. התוספות [ד"ה בית שמאי] דייקו את שינוי

מיד אחר הבדיקה קודם שנספג הדם בעד מודים כולם שגם עד ישן כשר לבדיקה.

114. כן היא שיטת רש"י, שלב"ה אין צריך לבדוק בין תשמיש לתשמיש. התוספות [ד"ה בית שמאי] סוברים שגם בית הלל מודים שחייבת לבדוק אחר כל תשמיש, וכל המחלוקת היא שבית שמאי הצריכו שהעדים שבדקים בהם אחרי התשמיש יהיו חדשים, ובית הלל סוברים שאפשר לבדוק גם בעדים ישנים. ומחלוקת זו היא רק בעדים שבדוקת בהם אחרי התשמיש אבל בעד שבדוקת קודם תשמיש מודים כולם שרק צנועות מהדרות ולוקחות עד חדש וכמפורש במשנה יד, א. וכפירוש התוספות סובר גם הרמב"ם [איט"ב ד, יז]. מהרמ"א [יו"ד קפו, ב] נראה שפסק כרש"י, אולם הסדרי טהרה הגיה ושינה הגירסא ברמ"א שגם הוא